

BISKUPSKA SINODA

XIV. REDOVITA OPĆA BISKUPSKA SINODA

POZIV I POSLANJE OBITELJI
U CRKVI I SUVREMENOM SVIJETU

SMJERNICE
(LINEAMENTA)

VATIKAN 2014.

KAZALO

Predgovor	5
RELATIO SYNODI TREĆE IZVANREDNE BISKUPSKE SINODE	6
Uvod.....	6
PRVI DIO	
Slušanje: kontekst i izazovi vezani uz obitelj	7
Društveno-kulturni kontekst.....	7
Važnost čuvstvenog života.....	9
Izazov za pastoral.....	9
DRUGI DIO	
Pogled na Krista: evanđelje obitelji	10
Pogled prema Isusu i božanska pedagogija u povijesti spasenja.....	10
Obitelj u Božjem naumu spasenja.....	11
Obitelj u crkvenim dokumentima.....	12
Nerazrješivost ženidbe i radost zajedničkog života.....	13
Istina i ljepota obitelji i milosrđe prema ranjenim i krhkim obiteljima.....	13
TREĆI DIO	
Sučeljavanje: perspektive pastoralna	15
Naviještati evanđelje obitelji danas u različitim sredinama.....	15
Voditi zaručnike na putu pripreve za ženidbu.....	17
Pratiti prve godine bračnog života.....	17
Pastoralna skrb za osobe koje žive u građanskom braku ili izvanbračnoj zajednici.....	18
Liječiti ranjene obitelji (rastavljeni, rastavljeni neoženjeni, rastavljeni i ponovno oženjeni, jednoroditeljske obitelji).....	18
Pastoralna skrb za osobe istospolne orijentacije.....	21
Prenošenje života i izazov opadanja nataliteta.....	21
Izazov odgoja i uloga obitelji u evangelizaciji.....	22
Zaključak.....	23
PITANJA VEZANA UZ PRIJEM I	
PRODUBLJIVANJE SINODSKOG IZVJEŠĆA (RELATIO SYNODI)	24
<i>Prethodno pitanje koje se odnosi na sve dijelove Sinodskog izvješća (Relatio synodi)</i>	24

Pitanja o prvom dijelu

Slušanje: kontekst i izazovi vezani uz obitelj	24
Društveno-kulturni kontekst (br. 5-8).....	25
Važnost čuvstvenog života (br. 9-10).....	25
Izazov za pastoral (br. 11)	25

Pitanja o drugom dijelu

Pogled prema Kristu: evanđelje obitelji	26
Pogled prema Isusu i božanska pedagogija u povijesti spasenja (br. 12-14)	26
Obitelj u Božjem naumu spasenja (br. 15-16).....	27
Obitelj u crkvenim dokumentima (br. 17-20).....	27
Nerazrješivost ženidbe i radost zajedničkog života (br. 21-22)	27
Istina i ljepota obitelji i milosrđe prema ranjenim i krhkim obiteljima (br. 23-28)	28

Pitanja o trećem dijelu

Sučeljavanje: perspektive pastorala	28
Naviještati evanđelje obitelji danas u različitim kontekstima (br. 29-38).....	29
Voditi zaručnike na putu pripreve za ženidbu (br. 39-40).....	29
Pratiti prve godine bračnog života (br. 40).....	30
Pastoralna skrb za osobe koje žive u građanskom braku ili izvanbračnoj zajednici (br. 41-43).....	30
Liječiti ranjene obitelji (rastavljeni, rastavljeni neoženjeni, rastavljeni i ponovno oženjeni, jednoroditeljske obitelji) (br. 44-54)	30
Pastoralna skrb za osobe istospolne orijentacije (br. 55-56)	31
Prenošenje života i izazov opadanja nataliteta (br. 57-59).....	31
Izazov odgoja i uloga obitelji u evangelizaciji (br. 60-61).....	32

PREDGOVOR

Na završetku treće izvanredne Biskupske sinode o *Pastoralnim izazovima vezanim uz obitelj u kontekstu evangelizacije*, održane 2014. godine, papa Franjo je odlučio objaviti *Sinodsko izvješće (Relatio synodi)*, dokument kojim su zaključeni sinodski radovi. Istodobno je Sveti Otac ukazao da će taj dokument sačinjavati *Smjernice (Lineamenta)* za XIV. redovitu opću Biskupsku sinodu na temu *Poziv i poslanje obitelji u Crkvi i suvremenom svijetu*, koja će se održati od 4. do 25. listopada 2015.

Sinodsko izvješće (Relatio synodi), poslano kao *Smjernice*, zaključeno je ovim riječima: »Iznesena promišljanja, kao plod sinodskog rada koji se odvijao u velikoj slobodi i ozračju međusobnoga slušanja, žele postaviti pitanja i ukazati na perspektive za budućnost o kojima će mjesne Crkve morati razmisliti i točno ih odrediti u godini koja nas dijeli od opće redovite Biskupske sinode« (*Relatio synodi* br. 62).

Smjericama je pridodan niz pitanja kako bi se saznalo kako je dokument prihvaćen te kako bi se jače potaknuo nastavak rada koji je započet tijekom izvanredne sinode. Riječ je o tome da se »s novom svježinom i poletnošću promišlja o onome što nam objava, koju se prenosi vjerom Crkve, govori o ljepoti, ulozi i dostojanstvu obitelji« (*Relatio synodi*, br. 4). U toj smo perspektivi pozvani ovu godinu »živjeti u duhovnom razlučivanju kako bi predložene ideje sazrele u nama i kako bismo pronašli konkretna rješenja za mnoge poteškoće i bezbrojne izazove s kojima se obitelji moraju suočavati« (papa Franjo, *Završni govor*, 18. listopada 2014.). Rezultati toga proučavanja zajedno sa *Sinodskim izvješćem (Relatio synodi)* predstavljat će građu za *Radne materijale (Instrumentum laboris)* XIV. redovite opće biskupske sinode 2015.

Biskupske su konferencije pozvane u tu svrhu izabrati prikladne načine uključujući u promišljanje sve sastavnice partikularnih Crkava i akademskih ustanova, organizacije, laičke udruge i druga crkvena tijela.

RELATIO SYNODI

Treće izvanredne Biskupske sinode

(5. - 19. listopada 2014.)

Uvod

1. Biskupska sinoda okupljena oko Pape upućuje svoj pozdrav svim obiteljima na svijetu s njihovim radostima, teškoćama i nadama. Posebno osjeća dužnost zahvaliti Gospodinu za velikodušnu vjernost kojom mnoge kršćanske obitelji odgovaraju na svoj poziv i poslanje. Čine to s radošću i vjerom i kada u svome obiteljskom životu naiđu na prepreke, nerazumijevanja i trpljenja. Te obitelji zavrjeđuju uvažavanje, zahvalnost i ohrabrenje čitave Crkve i ove sinode. Na molitvenom bdijenju održanom na Trgu svetog Petra u subotu 4. listopada 2014. u pripravi za Sinodu o obitelji papa Franjo je na jednostavan i konkretan način podsjetio kako obiteljsko iskustvo ima središnju važnost u životu svih ljudi, rekavši slijedeće: »Evo već se spustila i večer na ovaj naš skup. To je vrijeme u kojem ljudi žure svojim kućama da se ponovno nađu sa svojim za zajedničkim stolom, u okrilju prisnosti i ljubavi, učinjenog i primljenog dobra, susretâ koji unose toplinu u srce i daju da ono raste, to dobro vino koje u čovjekovim danima na zemlji anticipira slavlje kojem neće biti kraja. To su ujedno najteži trenuci za onoga koji se susreće licem u lice s vlastitom samoćom, u jadam obavijenom sutonu propalih snova i planova: kolike samo osobe provode dane u slijepom krugu očaja, rezignacije, ako ne i ogorčenosti; u koliko je domova nestalo vina radosti te, dakle, okusa – same mudrosti – života [...] Večeras budimo glas i jednih i drugih s našom molitvom, molitvom za sve.«

2. Kao okrilje radosti i kušnji, dubokih osjećajâ i, katkad narušenih, odnosâ, obitelj je uistinu »škola... čovječnosti« (usp. *Gaudium et spes*, 52), za kojom se osjeća snažna potreba. Usprkos mnogim znacima krize obitelji prisutnima u raznim sredinama »globalnog sela«, želja za obitelji je i dalje živa, osobito među mladima, i to je razlog zbog kojeg Crkva, iskusna u čovjekoljubivosti i vjerna svom poslanju, naviješta bez prestanka i s dubokim uvjerenjem »evanđelje obitelji« koje joj je povjereno objavom Božje ljubavi u Isusu Kristu i koje bez prekida naučavaju crkveni oci, učitelji duhovnosti i crkveno učiteljstvo. Obitelj ima za Crkvu sasvim posebnu važnost i u trenutku u kojem su vjernici pozvani izaći iz samih sebe nužno je da obitelj ponovno prepozna sebe kao nezaobilazni subjekt za evangelizaciju. Sjetimo se samo misijskog svjedočenja mnogih obitelji.

3. O presudnoj i dragocjenoj stvarnosti obitelji rimski je biskup pozvao razmišljati sudionike Biskupske sinode na njezinu trećem izvanrednom općem zasjedanju u listopadu 2014., kako bi se zatim to razmišljanje produbljivalo na redovnoj općoj sinodi koja će se održati u listopadu 2015., kao i tijekom cijele godine između dviju sinoda: »Već i okupljanje u *unum* oko rimskog biskupa je milosni događaj, u kojem se biskupski kolegijalitet očituje u hodu duhovnog i pastoralnog razlučivanja«: tako je papa Franjo opisao sinodsko iskustvo, naznačivši njezinu zadaću u dvojakom osluškivanju Božjih znakova i povijesti ljudi i u dvojakoj i jedinstvenoj vjernosti koja je plod toga osluškivanja.

4. U svjetlu toga govora sabrali smo rezultate našeg razmišljanja i naših dijaloga u slijedeća tri dijela: slušanje, kako bismo sagledali stvarnost današnje obitelji, u kompleksnosti njezinih svijetlih strana i njezinih sjenâ; pogled uperen u Krista kako bismo s novom svježinom i poletnošću razmišljali o onome što nam objava, prenošena u vjeri Crkve, govori o ljepoti, ulozi i dostojanstvu obitelji; sučeljavanje u svjetlu Gospodina Isusa kako bi se razabralo putove kojima će se obnoviti Crkvu i društvo u njihovu zauzimanju za obitelj utemeljenu na braku između muškarca i žene.

PRVI DIO

SLUŠANJE: KONTEKST I IZAZOVI VEZANI UZ OBITELJ

Društveno-kulturni kontekst

5. Vjerni Kristovu učenju promatramo stvarnosti obitelji u svoj njezinoj složenosti, s njezinim svjetlima i njezinim sjenama. Pred očima su nam roditelji, bake i djedovi, braća i sestre, bliža i daljnja rodbina, i povezanost dviju obitelji koju uspostavlja svaka ženidba. Antropološko-kulturna promjena utječe danas na sve aspekte života i zahtijeva analitički i raznolik pristup. Treba istaknuti prije svega pozitivne aspekte: veću slobodu izražavanja i bolje priznavanje pravâ ženâ i djece, bar u nekim krajevima. Ali, s druge strane, treba isto tako uzeti u obzir sve veću opasnost pretjeranog individualizma koji izobličuje obiteljske veze i u konačnici promatra svakog člana obitelji kao jedan otok, što ima za posljedicu da, u određenim slučajevima, prevladava poimanje pojedinca kao osobe koja izgrađuje samu sebe prema vlastitim željama koje se shvaća kao neku apsolutnost. Tome se pridodaje također kriza vjere koja je pogodila mnoge katolike i koja je često uzrokom krizâ braka i obitelji.

6. Jedno od najvećih siromaštava kulture je samoća, plod odsutnosti Boga u životu osoba i nepostojanosti odnosâ. Postoji također opći osjećaj nemoći pred društveno-ekonomskom

stvarnošću koja često na kraju dovodi obitelji do rasula. Sve veće siromaštvo i nesigurnost posla ponekad se doživljava kao pravu noćnu moru a preveliki porezi zacijelo ne potiču mlade na sklapanje ženidbe. Često se obitelji osjećaju napuštenima zbog nezainteresiranosti ili slabe pažnje koju im posvećuju institucije. Negativne posljedice s gledišta društvene organizacije su očite: od demografske krize do teškoća u odgoju i obrazovanju, od napora u prihvaćanju novoga života do doživljavanja prisutnosti starijih osoba kao tereta, pa sve do napetosti u odnosima koje katkad vode čak do nasilja. Zadaća je države stvoriti zakonske i radne uvjete koji će mladima zajamčiti budućnost i pomoći im ostvariti njihov plan zasnivanja obitelji.

7. Postoje kulturne i vjerske sredine koje nameću posebne izazove. U nekim društvima još uvijek postoji poligamija a u nekim tradicionalnim sredinama zadržao se običaj »braka u etapama«. U nekim sredinama, opet, zadržali su se pogodbeni brakovi. U zemljama u kojima su katolici u manjini postoje brojni mješoviti brakovi i različitost vjere sa svim teškoćama koje to sa sobom povlači s pravnog aspekta kao i u pogledu krštenja i odgoja djece te uzajamnog poštivanja. U tim se brakovima može javiti opasnost relativizma ili ravnodušnosti, ali se tu krije i mogućnost jačanja ekumenskog duha i međureligijskog dijaloga u skladnom suživotu zajednica koje žive u istome mjestu. U mnogim sredinama, i to ne samo na zapadu, velikog je maha uzela praksa zajedničkog življenja prije braka odnosno izvanbračnih zajednica u kojima parovi ne žele prihvatiti oblik institucionalne veze. Tome se često pridodaje civilno zakonodavstvo koje ugrožava brak i obitelj. Uslijed sekularizacije u mnogim dijelovima svijeta povezanost ljudi s Bogom je u snažnom opadanju i vjera nije više nešto što je zajedničko čitavom društvu.

8. Mnogo se djece rađa izvan braka, osobito u nekim zemljama, a ima mnogo i one koja odrasta samo s jednim od roditelja ili u proširenoj odnosno novozasnovanoj obitelji. Broj rastava je u porastu i nerijetko se takvu odluku donosi isključivo iz razloga ekonomske naravi. Roditelji se često prepiru zbog djece i ona su prave žrtve razdora u obitelji. Očevi su često odsutni ne samo zbog ekonomskih razloga, i to upravo tamo gdje se osjeća potreba da oni jasnije preuzmu na sebe odgovornost za djecu i za obitelj. Dostojanstvo žene treba i nadalje braniti i promicati. Danas su naime, u mnogim sredinama, žene izložene diskriminaciji a sâm dar majčinstva često se kažnjava namjesto da ga se predstavlja kao vrijednost. Ne smiju se zaboraviti ni sve raširenija nasilja prema ženama, koja se katkad događaju nažalost također u obiteljima, te teško i rašireno spolno sakaćenje žena u nekim kulturama. Seksualno zlostavljanje djece predstavlja nadalje najskandalozniju i najizopačeniju stvarnost današnjeg društva. I u društvima zahvaćenim nasiljem zbog rata, terorizma i prisutnosti organiziranog kriminala, svjedoči se pogoršanju obiteljskih situacija i, prije svega u velikim metropolama i na njihovim periferijama, u porastu je

takozvani fenomen djece s ulice. Migracije predstavljaju još jedan znak vremena s kojim se valja uhvatiti u koštac i shvatiti sve posljedice koje ta pojava ima na obiteljski život.

Važnost čuvstvenog života

9. U vezi s opisanom slikom društva u mnogim se dijelovima svijeta susreće kod pojedinaca veća potreba da posvećuju brigu vlastitoj osobnosti, da upoznaju svoju nutrinu, da žive u većem skladu s vlastitim emocijama i osjećajima, te da traže kvalitetne čuvstvene odnose; ta pravedna težnja može pobuditi kod osobe želju da se zauzme oko izgrađivanja odnosâ kreativnog darivanja i uzajamnosti, koje resi snažan osjećaj odgovornosti i zajedništva nalik onom kojeg susrećemo u obitelji. Individualistička opasnost i opasnost egoizma su veoma istaknute. Pred Crkvu se postavlja izazov da pomaže parovima u sazrijevanju emocionalne dimenzije i u afektivnom razvoju promicanjem dijaloga, kreposti i povjerenja u Božju milosrdnu ljubav. Potpuna predanost koju iziskuje kršćanski brak može biti snažni protulijek napasti egoističnog individualizma.

10. U današnjem svijetu ne nedostaje kulturnih strujanja koja, kako se čini, nameću afektivnost bez granica čiji se žele istražiti svi aspekti, pa i oni najsloženiji. Pitanje afektivne krhkosti je veoma aktualno: narcisoidna, nestabilna i promjenjiva afektivnost ne pomaže uvijek pojedincima postići veću zrelost. Zabrinjava stanovito širenje pornografije i komercijalizacija tijela, koju potpomaže također zloupotreba interneta i potrebno je prokazati situaciju u kojoj žive one osobe koje su prisiljene baviti se prostitucijom. U takvim okolnostima, parovi su ponekad nesigurni, oklijevaju i muče se u iznalaženju načina da sazriju i odrastu. Mnogo je onih koji teže ostati na prvim stupnjevima emocionalnog i spolnog života. Kriza bračnog para destabilizira obitelj i može, kroz rastave i razvode, izazvati ozbiljne posljedice po odrasle, djecu i društvo, slabeći pojedinca i društvene veze. I demografski pad, koji se duguje protunatalističkom mentalitetu i kojem pridonose politike reproduktivnog zdravlja koje se provode na svjetskoj razini, ne samo da dovodi do situacije u kojoj izmjena naraštajâ nije više zajamčena, već prijeti da vremenom dovede do ekonomskog osiromašenja i gubljenja nade u budućnost. Razvoj biotehnologija je također imao snažan utjecaj na natalitet.

Izazov za pastoral

11. U tome kontekstu Crkva zamjećuje potrebu da uputi riječ nade i smisla. Treba poći od uvjerenja da čovjek potječe od Boga i da će, stoga, razmišljanje u kojem će se ponovno postaviti velika pitanja o smislu ljudskih bića pronaći plodno tlo u najdubljim čovjekovim očekivanjima.

Velike vrijednosti ženidbe i obitelji odgovaraju traženju koje se provlači kroz ljudski život također u dobu označenom individualizmom i hedonizmom. Potrebno je prihvaćati osobe s njihovom konkretnom egzistencijom, znati ih podupirati u njihovu traženju, poticati želju za Bogom i želju da se osjete potpuno dijelom Crkve i oni koji su doživjeli krah ili se nalaze u najrazličitijim situacijama. Kršćanska poruka uvijek u sebi sadrži stvarnost i dinamiku milosrđa i istine, koje u Kristu imaju svoju stjecišnu točku.

DRUGI DIO

POGLED NA KRISTA: EVANĐELJE OBITELJI

Pogled prema Isusu i božanska pedagogija u povijesti spasenja

12. Ako želimo »preispitati korake koje činimo na polju suvremenih izazova, presudni je uvjet za to zadržati čvrsto uprt pogled u Isusa Krista, zastati u kontemplaciji i klanjanju njegovu licu [...]. Naime, svaki put kada se vraćamo izvoru kršćanskog iskustva otvaraju se novi putovi i neočekivane mogućnosti« (Papa Franjo, *Govor od 4. listopada 2014.*). Isus je muškarce i žene koje je susretao gledao s ljubavlju i nježnošću, prateći njihove korake s istinom, strpljivošću i milosrđem, naviještajući zahtjeve Božjeg kraljevstva.

13. Budući da je red stvaranja determiniran usmjerenošću na Krista, treba razlikovati, bez njihova odvajanja, razne stupnjeve kroz koje Bog objavljuje ljudskom rodu milost saveza. Iz razloga božanske pedagogije, prema kojoj red stvaranja evolviraju u red otkupljenja kroz susljedne etape, potrebno je novost sakramenta kršćanske ženidbe promatrati u kontinuitetu s iskonskom naravnim ženidbom. Tako se ovdje razumije način na koji Bog izvodi svoje djelo spasenja, bilo u stvaranju bilo u kršćanskom životu. U stvaranju: pošto je sve stvoreno po Kristu i poradi Krista (usp. *Kol 1, 16*), kršćani »s radošću i poštovanjem otkrivaju sjemenke Riječi koje se tu kriju. Neka vjernici ujedno budno prate duboku preobrazbu koja se zbiva među narodima« (*Ad gentes*, 11). U kršćanskom životu: budući da je krštenjem vjernik pridružen Crkvi po onoj domaćoj Crkvi koja je njegova obitelj, on poduzima onaj »dinamičan proces koji postupno vodi naprijed, zahvaljujući rastućem ujedinjavanju Božjih darova« (*Familiaris consortio* [Obiteljska zajednica], 9), putem stalnog obraćanja na ljubav koja spašava od grijeha i daruje puninu života.

14. Sâm Isus, govoreći o praiskonskom naumu o ljudskom paru, potvrđuje nerazrješivost zajednice između muškarca i žene, te kaže da »zbog tvrdoće srca vašega dopusti vam Mojsije otpustiti žene, ali od početka ne bijaše tako« (*Mt 19, 8*). Nerazrješivost ženidbe (»Što... Bog združi, čovjek neka ne rastavlja« *Mt 19, 6*), ne smije se shvaćati prije svega kao »jaram«

nametnut ljudima već kao »dar« koji se daje osobama združenima u bračnu zajednicu. Na taj način, Isus pokazuje kako Božja susretljivost uvijek prati čovjeka na njegovu putu, ozdravlja i preobražava otvrdnulo srce svojom milošću, usmjeravajući ga prema njegovu počelu, kroz put križa. Iz Evandjelja se zorno vidi primjer Isusa koji služi Crkvi kao paradigma. Isus je naime živio u obitelji, prvo od svojih znamenja učinio je na svadbi u Kani, naviještao je poruku vezanu uz značenje obitelji kao punini objave koja obnavlja prvobitni Božji naum (*Mt* 19, 3). Ali istodobno je provodio u djelo ono što je naučavao pokazujući tako pravo značenje milosrđa. To se jasno vidi u susretima sa Samarijankom (*Iv* 4, 1-30) i preljubicom (*Iv* 8, 1-11) u kojima Isus, stavom ljubavi prema grešnoj osobi, dovodi osobu do pokore i obraćenja (»idi i ne griješi više«), što je uvjet za oprostjenje.

Obitelj u Božjem naumu spasenja

15. Riječi vječnog života koje je Isus ostavio svojim učenicima obuhvaćale su učenje o ženidbi i obitelji. To nam Isusovo učenje omogućuje podijeliti Božji naum o ženidbi i obitelji u tri temeljne etape. Na početku je prvobitna obitelj, kada je Bog stvoritelj ustanovio praiskonsku ženidbu između Adama i Eve, kao čvrsti temelj obitelji. Bog ne samo da je stvorio čovjeka kao muško i žensko (*Post* 1, 27), već ih je tako blagoslovio da budu plodni i da se množe (*Post* 1, 28). Zbog toga će »čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo« (*Post* 2, 24). To je zajedništvo okrnjio grijeh i ono je postalo povijesni oblik u Božjem narodu, zbog kojeg je Mojsije dopustio mogućnost izdavanja otpusnog pisma radi rastave (usp. *Pnz* 24, 1s.). Taj je oblik prevladavao u Isusovo vrijeme. Svojim dolaskom i pomirenjem palog svijeta zahvaljujući otkupljenju koje je izvršio, završilo je doba otpočeto Mojsijem.

16. Isus, koji je sve pomirio u sebi, ponovno je vratio ženidbi i obitelji njihov prvobitni oblik (usp. *Mk* 10, 1-12). Obitelj i ženidba su otkupljeni od Krista (usp. *Ef* 5, 21-32), obnovljeni na sliku Presvetog Trojstva, otajstva iz kojeg izvire svaka prava ljubav. Ženidbeni savez, započet u stvaranju i objavljen u povijesti spasenja, prima punu objavu svoga značenja u Kristu i njegovoj Crkvi. Od Krista po Crkvi, ženidba i obitelj primaju nužnu milost za svjedočenje Božje ljubavi i življenje zajedništva. Evandjelje obitelji provlači se kroz povijest svijeta još tamo od stvaranja čovjeka na Božju sliku i priliku (usp. *Post* 1, 26-27) pa sve do ispunjenja otajstva saveza u Kristu na kraju svijeta sa svadbom Jaganjčevom (usp. *Otk* 19, 9; Ivan Pavao II., *Kateheza o ljudskoj ljubavi*).

Obitelj u crkvenim dokumentima

17. »Tijekom povijesti Crkva nije prestajala naučavati o ženidbi i obitelji. Jedan od najviših izraza toga učiteljstva je ponudio Drugi vatikanski koncil, u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, koja posvećuje cijelo poglavlje promicanju dostojanstva braka i obitelji (usp. *Gaudium et spes*, 47-52). Ondje je brak definiran kao zajednica života i ljubavi (usp. *Gaudium et spes*, 48), stavljajući ljubav u središte obitelji, pokazujući, istodobno, istinu te ljubavi pred različitim oblicima redukcionizma koji su prisutni u suvremenoj kulturi. 'Prava ljubav između muža i žene' (*Gaudium et spes*, 49) podrazumijeva uzajamno darivanje, uključuje i upotpunjuje spolnu dimenziju i čuvstvenost, odgovarajući na Božji naum (usp. *Gaudium et spes*, 48-49). Nadalje, *Gaudium et spes* u broju 48 ističe ukorijenjenost ženidbenih drugova u Kristu: Krist Gospodin 'dolazi ususret kršćanskim supruzima po sakramentu ženidbe' i s njima ostaje. U utjelovljenju, on preuzima na sebe ljudsku ljubav, čisti je, privodi punini i, svojim Duhom, daje ženidbenim drugovima sposobnost da je žive, prožimajući čitav njihov život vjere, nade i ljubavi. Na taj način bračni drugovi su kao posvećeni i, po sebi svojstvenoj milosti, izgrađuju Tijelo Kristovo i čine domaću Crkvu (usp. *Lumen gentium*, 11), tako da Crkva, da bi potpuno shvatila njegovo otajstvo, upravlja svoj pogled na kršćansku obitelj, koja to očituje na istinski način« (*Instrumentum laboris*, 4).

18. »Na tragu Drugog vatikanskog koncila, papinsko je učiteljstvo produbilo učenje o ženidbi i obitelji. Na osobit je način Pavao VI., enciklikom *Humanae vitae*, istaknuo duboku vezu između bračne ljubavi i rađanja života. Sveti Ivan Pavao II. je posvetio obitelji posebnu pažnju kroz svoje kateheze o ljudskoj obitelji, Pismo obiteljima (*Gratissimam sane*) i nadasve apostolskom pobudnicom *Familiaris consortio*. U tim dokumentima papa je definirao obitelj kao 'put Crkve'; ponudio je cjeloviti pogled na poziv na ljubav muškarca i žene; predložio je temeljne smjernice za pastoral obitelji i za prisutnost obitelji u društvu. Na osobit način, govoreći o bračnoj ljubavi (usp. *Familiaris consortio*, 13), opisao je način na koji bračni drugovi, u svojoj uzajamnoj ljubavi, primaju dar Kristova Duha i žive svoj poziv na svetost« (*Instrumentum Laboris*, 5).

19. »Benedikt XVI. u enciklici *Deus Caritas Est* ponovno se vratio temi istine o ljubavi između muškarca i žene, na koje puno svjetlo baca samo ljubav Krista rassetoga (usp. *Deus Caritas Est*, 2)« (*Instrumentum laboris*, 6). On kaže kako »brak utemeljen na isključivoj i konačnoj ljubavi postaje slika odnosa Boga s njegovim narodom i obratno: način na koji Bog ljubi postaje mjera ljudske ljubavi« (*Deus caritas est*, 11). Nadalje, u enciklici *Caritas in veritate*, ističe važnost ljubavi kao počela života u društvu (usp. *Caritas in veritate*, 44), mjestu u kojem se uči iskustvo zajedničkog dobra« (*Instrumentum laboris*, 6).

20. »Papa Franjo u enciklici *Lumen fidei*, govoreći o vezi između obitelji i vjere, piše: 'Kada čovjek susretne Krista, kada dopusti da ga zahvati i vodi njegova ljubav tada njegov život dobiva širi obzor i čvrstu nadu koja neće razočarati. Vjera nije utočište za malodušne, već nešto što našem životu daje širinu. Ona pomaže otkriti veliki poziv, poziv na ljubav i jamči da je ta ljubav pouzdana, da vrijedi predati joj se, jer se njezin temelj nalazi u vjernosti Bogu, koji je jači od svake naše krhkosti' (*Lumen Fidei*, 53)« (*Instrumentum laboris*, 7).

Nerazrješivost ženidbe i radost zajedničkog života

21. Uzajamno darivanje koje je sastavni dio sakramentalne ženidbe ima svoje korijene u milosti krštenja koja uspostavlja temeljni savez svake osobe s Kristom u Crkvi. U uzajamnom prihvaćanju i s Kristovom milošću zaručnici jedno drugom obećavaju potpuno darivanje, vjernost i otvorenost životu, oni prepoznaju kao konstitutivne elemente ženidbe darove koje im Bog pruža, shvaćajući ozbiljno preuzetu obvezu, u njegovo ime i pred Crkvom. U vjeri je moguće prihvatiti dobra ženidbe kao obveze koje je lakše održati uz pomoć milosti sakramenta. Bog posvećuje ljubav zaručnikâ i potvrđuje njezinu nerazrješivost, pružajući im pomoć da žive u vjernosti, uzajamnom upotpunjivanju i otvorenosti životu. Zbog toga Crkva gleda na ženidbene drugove kao na srce čitave obitelji koja također upravlja pogled prema Kristu.

22. U istoj perspektivi, ponavljajući Apostolovo učenje prema kojem je sve stvoreno u Kristu i za Krista (usp. *Kol* 1, 16), Drugi vatikanski koncil je iskazao poštovanje prema naravnoj ženidbi i vrijednim sastavnicama prisutnim u drugim religijama (usp. *Nostra aetate*, 2) i kulturama usprkos ograničenjima i nedostatnostima (usp. *Redemptoris missio*, 55). Prisutnost sjemena Riječi u kulturama (usp. *Ad gentes*, 11) mogla bi se, na neki način, primijeniti na neke bračne i obiteljske stvarnosti mnogih kultura i nekršćanskih osoba. Postoje dakle neke vrijedne sastavnice također u nekim oblicima izvan kršćanskog braka – utemeljenom na čvrstom i istinskom odnosu jednog muškarca i jedne žene –, za koje u svakom slučaju smatramo da su prema ovome usmjereni. Pogledom upravljenim na ljudsku mudrost narodâ i kulturâ, Crkva priznaje također tu obitelj kao temeljnu stanicu – nužnu i plodnu – ljudskog suživota.

Istina i ljepota obitelji i milosrđe prema ranjenim i krhkim obiteljima

23. S prisnom radošću i dubokom utjehom, Crkva gleda na obitelji koje ostaju vjerne učenjima evanđelja, zahvaljujući im i hrabreći ih za svjedočenje koje pružaju. Naime, zahvaljujući njima ljepota je nerazrješive ženidbe u trajnoj vjernosti učinjena vjerodostojnom. U obitelji, »koja bi se

mogla nazvati domaćom Crkvom« (*Lumen gentium*, 11), sazrijeva prvo crkveno iskustvo zajedništva među osobama, u kojoj se, po milosti, zrcali otajstvo Presvetoga Trojstva. »Ovdje se čovjek uči trudu i radosti rada, bratskoj ljubavi, plemenitom praštanju stalno obnavljanom i nadasve bogoštvlju, molitvi i prikazivanju Bogu vlastitoga života« (*Katekizam Katoličke Crkve*, 1657). Divni uzor u tome smislu je sveta nazaretska obitelj, u čijoj školi »shvaćamo zašto moramo održavati duhovnu stegu, ako želimo slijediti nauk evanđelja i postati Kristovi učenici« (Pavao VI., *Govor u Nazaretu*, 5. siječnja 1964.). Evanđelje obitelji hrani i ono sjeme koje još uvijek čeka da sazrije i mora njegovati ona stabla koja su se osušila i koja se nipošto ne smije zanemarivati.

24. Crkva, kao sigurna učiteljica i brižna majka, premda priznaje da za krštenike nema drugog ženidbenog veza osim sakramentalnog, i da je svaki njegov prekid protiv Božje volje, također je svjesna slabosti mnoge svoje djece koja se trude oko svoje vjere. » Kao posljedica toga, ne umanjujući vrijednost evanđeoskog ideala, potrebno je s ljubavlju i strpljivo pratiti eventualne etape rasta osoba u njihovu postupnom razvoju [...] Mali korak, usred velikih ljudskih ograničenosti, može biti ugodniji Bogu od izvana gledano ispravnog života onoga koji u svojem životu ne nailazi na veće teškoće. Svi imaju potrebu da ih dotakne utjeha i poticaj Božje spasenjske ljubavi, koji na tajanstven način djeluje u svakoj osobi, bez obzira na njezine mane i njene padove« (*Evangeliu gaudium*, 44).

25. U pogledu pastoralnog pristupa osobama koje su sklopile građansku ženidbu, te rastavljenim i ponovno oženjenim odnosno osobama koje žive u izvanbračnoj zajednici, zadaća je Crkve objaviti im Božju pedagogiju milosti u njihovim životima i pomagati im postići puninu Božjeg nauma u njima. Slijedeći Kristov pogled, čije svjetlo rasvjetljuje svakog čovjeka (usp. *Iv* 1, 9; *Gaudium et spes*, 22), Crkva se okreće s ljubavlju prema onima koji sudjeluju u njezinu životu na nepotpun način i prepoznaje da Božja milost djeluje i u njihovu životu dajući im hrabrost da čine dobro, da s ljubavlju brinu jedno za drugo i budu u službi zajednice u kojoj žive i rade.

26. Crkva sa zabrinutošću gleda na nepovjerenje mnogih mladih prema predanju drugome u ženidbi, trpi zbog pre nagljenosti kojom mnogi vjernici odlučuju prekinuti preuzeti vez i sklopiti novi. Ti vjernici, koji su članovi Crkve, trebaju milosrdnu i poticajnu pastoralnu pažnju, lučeći na prikladan način situacije. Mlade krštenike treba poticati da ne oklijevaju prigrliti bogatstvo koje njihovim ljubavnim planovima pruža sakrament ženidbe, ojačani potporom koju primaju od Kristove milosti i mogućnosti da sudjeluju u punini u životu Crkve.

27. U tome smislu, nova dimenzija današnjeg obiteljskog pastorala sastoji se u tome da se posveti pozornost stvarnosti građanskih ženidbi između muškarca i žene, tradicionalnim

ženidbama i izvanbračnim zajednicama, koje je potrebno razlikovati od prethodna dva oblika. Kada zajednica postigne određenu stabilnost kroz javno preuzetu obvezu, kada je karakterizira duboka afektivna povezanost partnerâ, odgovornost prema djeci, sposobnost da ustraje u kušnjama, može je se promatrati kao klicu koju treba pratiti u razvoju prema sakramentu ženidbe. Izvanbračne se zajednice naprotiv vrlo često zasniva ne u pogledu moguće buduće ženidbe, već bez ikakve namjere da se uspostavi institucionalnu vezu.

28. Sukladno Isusovu milosrdnom pogledu, Crkva mora brižno i pažljivo pratiti svoju najslabiju djecu, ranjenu izgubljenom i ranjenom ljubavlju, vraćajući povjerenje i nadu, poput svjetionika neke luke ili baklje koju se nosi među ljude da prosvijetli one koji su skrenuli s pravoga puta ili se nalaze usred oluje. Svjesni da je najveće milosrđe reći istinu s ljubavlju, idemo korak dalje od suosjećanja. Milosrdna ljubav, kako što privlači i ujedinjuje, tako i preobražava i uzdiže. Poziva na obraćenje. Tako na isti način shvaćamo Gospodinov stav, koji ne osuđuje preljubnicu, već od nje traži da ne griješi više (usp. *Iv* 8, 1-11).

TREĆI DIO

SUČELJAVANJE: PERSPEKTIVE PASTORALA

Naviještati evanđelje obitelji danas u različitim sredinama

29. Sudionici sinode su se u svom dijalogu zadržali na nekim najurgentnijim pastoralnim pitanjima čija je konkretizacija povjerena pojedinim mjesnim Crkvama, u zajedništvu »cum Petro et sub Petro«. Naviještanje evanđelja obitelji predstavlja jednu urgentnost za novu evangelizaciju. Crkva je pozvana provoditi u djelo to evanđelje s nježnošću majke i jasnoćom učiteljice (usp. *Ef* 4, 15), u vjernosti Kristovoj milosrdnoj kenozi. Istina se ucjepljuje u ljudsku krhkost ne zato da je osudi, već da je spasi (usp. *Iv* 3, 16 -17).

30. Evangelizacija je zadaća čitavog Božjeg naroda, koju svaki ostvaruje prema vlastitoj službi i daru. Bez radosnog svjedočenja bračnih drugova i obitelji, domaćih Crkava, navještaj, bio on i ispravan, u opasnosti je da ne bude shvaćen i da bude zagušen morem riječi koje karakterizira naše društvo (usp. *Novo millennio ineunte*, 50). Sinodski su oci više puta istaknuli kako su katoličke obitelji u snazi milosti sakramenta ženidbe pozvane i same biti aktivni subjekti obiteljskog pastoralala.

31. Presudnu će važnost imati isticanje primata milosti, te dakle mogućnost koju Duh daje u sakramentu. Riječ je o tome da se pomogne ljudima iskusiti da je evanđelje obitelji radost koja »ispunja srce i čitav život«, jer u Kristu smo »oslobođeni od grijeha, žalosti, duhovne praznine i

usamljenosti« (*Evangelii gaudium*, 1). U svjetlu prispodobe o sijaču (usp. *Mt* 13, 3), naša je zadaća surađivati u sijanju: ostalo je Božje djelo. Ne treba isto tako zaboraviti da Crkva koja propovijeda o obitelji je znak proturječja.

32. Zbog toga se od čitave Crkve traži zaokret u načinu na koji vrši svoje poslanje. Ne smijemo se zaustavljati na čisto teorijskom navješćanju odvojenom od stvarnih problemâ osobâ. Ne smije se zaboraviti da je kriza vjere dovela do krize braka i obitelji, i, kao posljedica toga, često je prekinuto prenošenje vjere s roditeljâ na djecu. Čvrstu se vjeru ne može pokolebati nametanjem kulturnih perspektivâ koje slabe obitelj i brak.

33. Potreban je zaokret i u govoru kako bi ovaj postao doista snažan i djelotvoran. U naviješćanju se mora pomoći ljudima da iskuse da je evanđelje obitelji odgovor na najdublja očekivanja osobe: na njezino dostojanstvo i puno ostvarenje u uzajamnosti i zajedništvu. Ne treba samo predočavati pravila već i predlagati vrijednosti, odgovarajući na potrebu za njima koja se danas uočava i u zemljama u kojima je sekularizacija uzela najviše maha.

34. Božja je riječ izvor života i duhovnosti za obitelj. Cjelokupni obiteljski pastoral mora dopustiti da ga iznutra grade i oblikuju članovi domaće Crkve kroz molitveno čitanje i čitanje Svetog pisma u crkvenoj zajednici. Božja riječ nije samo radosna vijest za privatni život pojedinca, već i kriterij za prosuđivanje i svjetlo za raspoznavanje različitih izazova s kojima se suočavaju ženidbeni drugovi i obitelji.

35. Istodobno mnogi sinodski oci su insistirali na pozitivnijem pristupu bogatstvima različitih vjerskih iskustava, ne prešućujući teškoće. U tim različitim religioznim stvarnostima i u velikoj kulturnoj raznolikosti koja karakterizira narode uputno je cijeniti najprije pozitivne mogućnosti i u njihovu svjetlu ocjenjivati ograničenja i nedostatke.

36. Kršćanska ženidba je poziv koji se prihvaća s prikladnom pripravom na putu vjere, uz zrelo razlučivanje, i ne smije se smatrati samo nekom kulturnom tradicijom ili društvenom odnosno pravnom potrebom. Zbog toga je potrebno osmisliti oblike praćenja osobe i bračnog para na način da prenošenje sadržajâ vjere ide ruku pod ruku s iskustvom života koje pruža čitava crkvena zajednica.

37. U više je navrata istaknuta potreba korjenite obnove čitave pastoralne prakse u perspektivi evanđelja obitelji, nadilazeći individualističke poglede koje ovu još uvijek karakteriziraju. Zato se opetovano insistiralo na nužnosti da se u tome svjetlu obnovi izgradnju (formaciju) prezbiterâ, đakonâ, katehistâ i ostalih pastoralnih djelatnikâ, kroz veće uključivanje samih obitelji.

38. Istaknuta je također nužnost evangelizacije koja će otvoreno prokazivati kulturne, društvene, političke i ekonomske uvjetovanosti, poput primjerice pretjeranog prostora koji se daje tržišnoj logici, a koje onemogućuju autentični obiteljski život, stvarajući preduvjete za diskriminacije, siromaštvo, isključivost, nasilje. Zato je nužno produbiti dijalog i suradnju s društvenim strukturama, te treba poticati i podupirati laike koji se, kao kršćani, zauzimaju na kulturnom i društveno-političkom polju.

Voditi zaručnike na putu priprave za ženidbu

39. Složena društvena stvarnost i izazovi s kojima se današnja obitelj pozvana uhvatiti u koštac zahtijevaju veću zauzetost čitave kršćanske zajednice oko priprave zaručnikâ za ženidbu. Nužno je podsjećati na važnost krepostî. Među tim se krepostima čistoća pokazuje dragocjenim uvjetom za istinski rast ljubavi među osobama. U vezi s tom nužnošću sinodski su oci složno istaknuli potrebu većeg uključivanja čitave zajednice dajući povlašteno mjesto svjedočenju samih obitelji, kao i ukorjenjivanju priprave za ženidbu u hod kršćanske inicijacije, ističući povezanost ženidbe s krštenjem i ostalim sakramentima. Jednako je tako istaknuta potreba posebnih programâ za bližu pripravu za ženidbu koji će predstavljati pravo iskustvo sudjelovanja u crkvenom životu i produbiti različite aspekte obiteljskog života.

Pratiti prve godine bračnog života

40. Prve godine braka su važno i osjetljivo razdoblje tijekom kojeg bračni parovi rastu u svijesti o izazovima i značenju ženidbe. Otud nužnost pastoralnog praćenja koje će se nastaviti nakon slavljenja sakramenta (usp. *Familiaris consortio*, treći dio). U tome je pastoralu od velike važnosti prisutnost iskusnih bračnih parova. Župa se smatra mjestom u kojem se iskusni parovi mogu staviti na raspolaganje mlađim parovima, uz eventualno sudjelovanje udrugâ, crkvenih pokretâ i novih zajednicâ. Treba poticati ženidbene drugove na temeljni stav prihvaćanja velikog dara djece. Potrebno je istaknuti važnost obiteljske duhovnosti, molitve i sudjelovanja na nedjeljnoj euharistiji, potičući bračne drugove da se redovno sastaju kako bi promicali rast u duhovnom životu i solidarnosti u konkretnim životnim potrebama. Bogoslužjâ, pobožnosti i euharistijska slavlja za obitelji, poglavito na godišnjice braka, spomenuti su na sinodi kao nešto što ima vitalnu važnost za jačanje evangelizacije uz pomoć obitelji.

Pastoralna skrb za osobe koji žive u građanskom braku ili izvanbračnoj zajednici

41. Nastavljajući naviještati i promicati kršćansku ženidbu, sinoda potiče također pastoralno razlučivanje situacijâ mnogih koji više ne žive tu stvarnost. Važno je uspostaviti dijalog s tim osobama kako bi se razabralo sastavne dijelove njihova života koji mogu dovesti do veće otvorenosti evanđelju ženidbe u njegovoj punini. Pastiri moraju utvrditi elemente koji mogu potpomoći evangelizaciju i ljudski i duhovni rast. Nova današnja pastoralna osjetljivost sastoji se u dokučivanju pozitivnih stvarnostî prisutnih u građanskim brakovima i izvanbračnim zajednicama, koje je potrebno razlikovati od ovih prvih. Potrebno je da u predlaganju onoga što uči Crkva, jasno potvrđujući kršćansku poruku, ukažemo također na konstruktivne elemente u onima situacijama koje još uvijek ne odgovaraju odnosno više ne odgovaraju tome idealu.

42. Primijećeno je također kako u mnogim zemljama »sve više parova živi zajedno *ad experimentum*, bez sklapanja ikakve ženidbe, bilo crkvene bilo građanske« (*Instrumentum laboris*, 81). U nekim zemljama to se posebno događa u tradicionalnim ženidbama, koje su dogovorene među obiteljima i često se slave u različitim etapama. U nekim zemljama, naprotiv, u sve je većem porastu broj onih koji traže slavljenje ženidbe u crkvi. Na jednostavnu izvanbračnu zajednicu pojedinci se često odlučuju zbog općeg mentaliteta koji se protivi institucijama i sklapanju trajne veze, ali također zbog očekivanja egzistencijalne sigurnosti (zaposlenje i stalna primanja). U drugim zemljama, na kraju, postoje brojne činjenične zajednice, ne samo zbog odbacivanja kršćanskih vrijednostî obitelji i ženidbe, već prije svega zato što se vjenčanje doživljava kao luksuz, tako da materijalna bijeda tjera pojedince da žive u činjeničnim zajednicama.

43. Svim tim situacijama treba prići konstruktivno, pokušati ih pretvoriti u hod prema punini ženidbe i obitelji u svjetlu evanđelja. Radi se o tome da ih se prihvaća i prati sa strpljivošću i osjetljivošću. U tome važnu ulogu ima privlačno svjedočenje autentičnih kršćanskih obitelji kao nositeljâ evangelizacije obitelji.

Liječiti ranjene obitelji (rastavljeni, rastavljeni neoženjeni, rastavljeni i ponovno oženjeni, jednoroditeljske obitelji)

44. Kada ženidbeni drugovi dožive probleme u svojim odnosima, moraju moći računati na pomoć i praćenje Crkve. Pastoral ljubavi i milosrđa stremi k obnovi osobâ i odnosâ. Iskustvo pokazuje da se uz prikladnu pomoć i djelovanjem milosti pomirenja veliki postotak bračnih kriza prevladava na zadovoljavajući način. Znati oprostiti i osjetiti da nam je oprošteno je temeljno iskustvo u obiteljskom životu. Opraštanje među ženidbenim drugovima omogućuje iskusiti

ljubav koja je zauvijek i nikada ne prolazi (usp. *I Kor* 13, 8). Međutim, onome koji je primio Božje oprostjenje ponekad je teško smoći snage da pruži istinsko oprostjenje koje preporuča osobu.

45. Na sinodi je istaknuta potreba hrabrih pastoralnih izborâ. Ponovno snažno potvrđujući vjernost evanđelju obitelji i prepoznavajući da su rastava i razvod uvijek rana koja izaziva duboka trpljenja ženidbenim drugovima koji kroz njih prolaze kao i djeci, sinodski su oci zamijetili urgentnost novih pastoralnih putova, koji polaze od zbiljske stvarnosti raskida obitelji, svjesni da se ove, često, »podnosi« s patnjom no bira u punoj slobodi. Riječ je o situacijama koje se razlikuju po osobnim i kulturnim kao i društveno-političkim faktorima. Potreban je jedan diferencirani pogled kao što je to sugerirao sveti Ivan Pavao II. (usp. *Familiaris consortio*, 84).

46. Svaku obitelj treba prije svega saslušati s poštivanjem i ljubavlju i pratiti vodeći se Isusovim primjerom na susretu sa učenicima na putu za Emaus. Za te situacije vrijede na osobit način riječi pape Franje: »Crkva će svoje članove – svećenike, redovnike i vjernike laike – morati uvesti u to 'umijeće praćenja drugoga' kako bi svi naučili izuti svoje sandale pred svetim tлом drugoga (usp. *Izl* 3, 5). Ritam toga praćenja mora biti odmjeren i ohrabrujući, odražavajući našu bliskost i pogled pun poštivanja i suosjećanja, koji ujedno ozdravlja, oslobađa i potiče rast u kršćanskom životu« (*Evangelii gaudium*, 169).

47. Posebno razlučivanje je nužno za pastoralno praćenje razvedenih, rastavljenih i ostavljenih. Treba prije svega vrednovati patnju onih koji su nepravедno pretrpjeli rastavu, razvod ili ih je bračni drug napustio, ili su zbog zlostavljanja kojima su bili izloženi od strane bračnog druga bili prisiljeni prekinuti zajednički život. Oprostiti pretrpljenu nepravdu nije lako, ali je to hod kojeg omogućuje milost. Otud nužnost pastorala pomirenja i posredovanja također uz pomoć prihvatilišnih centara koje treba osnivati u biskupijama. Jednako je tako nužno na iskren i konstruktivan način se posvetiti posljedicama razvoda ili rastave na djecu, koja su uvijek nevine žrtve tih situacijâ. Ona ne smiju postati »predmet« oko kojeg će se roditelji otimati te treba tražiti najbolje načine da mogu prevladati traumatu rasula obitelji i rasti na najvedriji mogući način. U svakom slučaju Crkva će morati uvijek isticati nepravdu do koje vrlo često dovodi rastava. Posebnu pozornost treba posvetiti jednoroditeljskim obiteljima, a osobito treba pružiti pomoć ženama koje moraju same nositi odgovornost za kuću i odgoj djece.

48. Veliki je broj sinodskih otaca istaknuo nužnost pojednostavljenja i ubrzanja postupaka za priznavanje slučajeva ništavnosti, koji će po mogućnosti biti potpuno besplatni. Izneseni su, među ostalim, i slijedeći prijedlozi: ukidanje drugog priziva za afirmativne presude; mogućnost određivanja administrativnog puta pod odgovornošću dijecezanskog biskupa; kratki postupak

koji će se pokretati u slučajevima općepoznate ništavnosti. Neki su oci, ipak, izrazili svoje protivljenje tim prijedlozima jer ne bi jamčili pouzdan sud. Potvrđeno je da se u svim tim slučajevima radi o utvrđivanju istine o valjanosti veza. Prema nekim drugim prijedlozima trebalo bi razmotriti mogućnost da se u svezi valjanosti sakramenta ženidbe pridaje važnost ulozi vjere zaručnikâ; to ništa ne mijenja na činjenici da su sve ženidbe sklopljene među krštenicima sakrament.

49. Što se tiče bračnih parnica, ubrzanje i pojednostavljenje postupka, koje mnogi traži, osim izobrazbu dovoljnog broja djelatnikâ, klerikâ i laikâ kojima će to biti prioritarna zadaća, zahtijeva isticanje odgovornosti dijecezanskog biskupa, koji može u svojoj biskupiji zadužiti prikladne obrazovane savjetnike koji mogu besplatno savjetovati strane o valjanosti njihove ženidbe. Tu službu može obavljati bilo neki ured bilo stručne osobe (usp. *Dignitas connubii*, čl. 113, 1).

50. Rastavljene osobe koje se nisu ponovno oženile, koje su često svjedoci bračne vjernosti, treba poticati da pronađu u euharistiji hranu koja ih podupire u njihovu stanju. Lokalna zajednica i pastiri moraju pratiti te osobe s brižnošću, posebno ako su s njima djeca ili žive u teškom siromaštvu.

51. I situacije u kojima se nalaze rastavljene i ponovno oženjene osobe zahtijevaju pomno razlučivanje i praćenje ispunjeno poštivanjem, izbjegavajući svaki govor i stav zbog kojih će se one osjetiti diskriminiranim i promičući njihovo sudjelovanje u životu zajednice. Briga koja se posvećuje tim osobama ne slabi vjeru zajednice i njezino svjedočenje o nerazrješivosti ženidbe, već štoviše ona upravo u toj brizi izražava svoju ljubav.

52. Razmišljalo se o mogućnosti da rastavljeni i ponovno oženjeni pristupaju sakramentima pokore i euharistije. Više se otaca snažno izjasnilo u prilog sadašnjoj disciplini, zbog konstitutivnog odnosa koji postoji između sudjelovanja u euharistiji i zajedništva s Crkvom i njezina učenja o nerazrješivosti ženidbe. Drugi su se izjasnili za pripuštanje euharistijskom stolu, koje neće vrijediti za sve, već u određenim situacijama i pod točno određenim uvjetima, posebno kada je riječ o slučajevima koji su ireverzibilni i za sobom povlače moralne obaveze prema djeci koja bi podnosila nepravedna trpljenja. Eventualnom pristupu sakramentima prethodio bi pokornički hod, pod odgovornošću dijecezanskog biskupa. To pitanje treba dalje produbljivati, imajući na umu razliku između objektivnog stanja grijeha i olakotnih okolnosti, budući da »ubrojivost i odgovornost za neki čin mogu se umanjiti ili poništiti« različitim »psihičkim ili društvenim čimbenicima« (*Katekizam Katoličke Crkve*, 1735).

53. Neki su oci iznijeli mišljenje da rastavljene i ponovno oženjene osobe ili osobe koje žive zajedno mogu plodonosno pristupiti duhovnoj pričesti. Drugi su se oci zapitali zašto onda ne mogu pristupiti sakramentalnoj. Toplo je preporučeno produblјivanje te teme u kojem će se pomoći da izađe na vidjelo osebnost tih dvaju oblika i njihova povezanost s teologijom ženidbe.

54. Problematike vezane uz mješovite ženidbe često su ponavljane u interventima sinodskih otaca. Različitost ženidbene discipline pravoslavnih Crkava u nekim slučajevima povlači za sobom probleme o kojima je nužno razmišljati na ekumenskom polju. Slično tome, za međureligijske ženidbe bit će važan doprinos dijaloga s religijama.

Pastoralna skrb za osobe istospolne orijentacije

55. U nekim obiteljima postoje osobe s istospolnom orijentacijom. U vezi s tim se pitalo koja je pastoralna pozornost prikladna obzirom na tu situaciju imajući na umu ono što uči Crkva: »Ne postoji nikakva osnova za izjednačavanje ili traženje i najmanjih sličnosti između istospolnih zajednicâ i Božjeg nauma o braku i obitelji«. Ipak, muškarce i žene s homoseksualnim sklonostima treba prihvaćati s poštivanjem i osjetljivošću. »Izbjegavat će se svaki znak nepravedne diskriminacije prema njima« (Kongregacija za nauk vjere, *Razmišljanja o planovima zakonskog priznavanja zajednicâ među osobama istog spola*, 4).

56. Sasvim je neprihvatljivo da crkveni pastiri budu u vezi s tim izloženi pritiscima te da međunarodne organizacije uvjetuju davanje financijske pomoći uvođenjem zakonâ kojim se ozakonjuje »ženidbu« među osobama istog spola.

Prenošenje života i izazov opadanja nataliteta

57. Nije teško ustanoviti kako se sve više širi mentalitet koji rađanje novog života sputava promjenjivim individualnim planovima ili planovima bračnog para. Ekonomski faktori imaju ponekad presudan utjecaj i pridonose snažnom padu nataliteta koji slabi društvo, ugrožava odnose među naraštajima i budućnost čini neizvjesnom. Otvorenost životu je duboki zahtjev bračne ljubavi. U tome svjetlu, Crkva podupire obitelji koje prihvaćaju, odgajaju i okružuju svojom ljubavlju djecu s teškoćama u razvoju.

58. I na tome polju potrebno je krenuti od slušanja osobâ i znati predstaviti ljepotu i istinu bezuvjetne otvorenosti životu kao nešto što ljudska ljubav treba da bi se živjela u punini. Upravo

na tim temeljima treba počivati adekvatno učenje o prirodnim metodama za odgovorno rađanje. Ono pomaže živjeti na skladan i svjestan način komunikaciju među bračnim drugovima, u svim njezinim dimenzijama, zajedno s odgovornošću za rađanje. Potrebno je ponovno otkriti encikliku Pavla VI. *Humanae vitae* u kojoj se ističe potreba poštivanja dostojanstva osoba u moralnom vrednovanju metodâ regulacije nataliteta. Posvajanje djece, bilo da je riječ o siročadi ili napuštenoj djeci, koju se prihvaća kao vlastitu djecu, je posebni oblik obiteljskog apostolata (usp. *Apostolicam actuositatem*, III,11), na koji je učiteljstvo više puta podsjetilo i potaknulo (usp. *Familiaris consortio*, III,II; *Evangelium vitae*, IV,93). Odluka o posvajanju i udomljavanju izražava posebnu plodnost bračnog iskustva, ne samo kada je ovo označeno neplodnošću. Ta je odluka rječiti znak obiteljske ljubavi, prilika za svjedočenje vlastite vjere i vraćanje dječjeg dostojanstva onome koji ga je lišen.

59. Treba pomoći živjeti afektivnost, također u bračnoj vezi, kao hod sazrijevanja, u sve dubljem prihvaćanju drugoga i sve potpunijem darivanju. Potrebno je u tome smislu ponovno potvrditi nužnost pružanja odgojnih putova koji jačaju bračni život i važnost laikata koji će pružati praćenje sačinjeno od živog svjedočenja. Od velike je pomoći u tome smislu vjerna i duboka ljubav satkana od nježnosti i poštivanja, koja je kadra vremenom rasti i koja u svome konkretnom otvaranju rađanju života stječe iskustvo jednog misterija koji je nadilazi.

Izazov odgoja i uloga obitelji u evangelizaciji

60. Jedan od temeljnih izazova s kojim se suočavaju današnje obitelji je bez sumnje odgoj, kojeg današnja kulturna stvarnost i veliki utjecaj medijâ čine još zahtjevnijim i kompleksnijim. Treba uzimati u obzir zahtjeve i očekivanjâ obiteljâ koje su kadre u svakodnevnom životu biti mjesta rasta, konkretnog i egzistencijalnog prenošenja kreposti koje oblikuju život. To ukazuje na to da roditelji imaju pravo slobodno birati koju će se vrstu odgoja i obrazovanja pružati njihovoj djeci sukladno njihovim uvjerenjima.

61. Crkva vrši dragocjenu ulogu u pružanju potpore obiteljima, počevši od kršćanske inicijacije, kroz gostoljubive zajednice. Od nje se traži, danas više no nekoć, da u složenim kao i u redovnim situacijama podupire roditelje u njihovoj odgojnoj zadaći, prateći djecu i mlade u njihovu odrastanju kroz personalizirane pristupe koji ih mogu uvoditi u puno značenje života te ih poticati na odluke i odgovornosti, življene u svjetlu evanđelja. Marija, u svojoj nježnosti, milosrđu i majčinskoj osjetljivosti, može ojačati težnju za čovječnošću i životom, zbog čega joj se obitelj i kršćanski narod obraćaju u svojoj molitvi. Pastoral i marijanska pobožnost su polazišna točka za naviještanje evanđelja obitelji.

Zaključak

62. Iznesena promišljanja, kao plod sinodskog rada koji se odvijao u velikoj slobodi i ozračju međusobnoga slušanja, žele postaviti pitanjâ i ukazati na perspektive za budućnost o kojima će mjesne Crkve morati razmisliti i točno ih odrediti u godini koja nas dijeli od opće redovite Biskupske sinode predviđene za listopad 2015., posvećene pozivu i poslanju obitelji u Crkvi i suvremenom svijetu. Nije riječ o donesenim odlukama ni o lakim perspektivama. Ipak, kolegijalni hod biskupâ i uključivanje čitavog Božjeg naroda pod djelovanjem Duha Svetoga, promatrajući primjer Svete Obitelji, moći će nas voditi u pronalaženju putova istine i milosrđa za sve. To je želja koju nam je od samog početka naših radova papa Franjo uputio pozvavši nas na hrabrost vjere i ponizno i iskreno prihvaćanje istine u ljubavi.

PITANJA VEZANA UZ PRIJEM

I PRODUBLJIVANJE

SINODSKOG IZVJEŠĆA

(*RELATIO SYNODI*)

Prethodno pitanje koje se odnosi na sve dijelove Sinodskog izvješća (Relatio synodi)

Odgovara li opis stvarnosti obitelji koji se nalazi u Relatio synodi onome što se otkriva u Crkvi i današnjem društvu? Koji se izostavljeni aspekti još mogu dodati?

Prvi dio

Slušanje: kontekst i izazovi vezani uz obitelj

Kao što je naznačeno u uvodu (br. 1-4) izvanredna se Sinoda htjela obratiti svim obiteljima svijeta, želeći dijeliti njihove radosti, teškoće i nade. Nadalje, mnogim kršćanskim obiteljima vjernima njihovom pozivu Sinoda je uputila posebnu zahvalu potičući ih da odlučnije sudjeluju u ovome vremenu »Crkve koja izlazi van« te da ponovno same sebe otkriju kao nezaobilazni subjekt evangelizacije. I to prije svega tako da kod sebe samih kao i u obiteljima u teškoćama jačaju onu »želju za obitelji« koja ostaje uvijek živa i na kojoj počiva uvjerenje koliko je nužno »ponovno započeti od obitelji« kako bi se djelotvorno naviještala bit evanđelja.

Obnovljeni put naznačen na izvanrednoj Sinodi dio je šireg crkvenog konteksta na kojega se ukazuje u pobudnici *Evangelii gaudium* pape Franje polazeći od »egzistencijalnih periferija« preko pastoralu kojega odlikuje »kultura susreta«. Taj je pastoral kadar prepoznati slobodno Gospodinovo djelo i izvan naših uvriježenih shema, pastoral koji se bez nelagode može pretvoriti u »poljsku bolnicu« koja veoma pogoduje navještanju Božjega milosrđa. S tim izazovima povezani su brojevi prvog dijela *Sinodskog izvješća* u kojemu su izložena gledišta koja predstavljaju konkretniji okvir stvarnog stanja obitelji unutar kojega valja nastaviti promišljati.

Pitanja postavljena u nastavku, a koja se izričito pozivaju na gledišta prvoga dijela *Sinodskog izvješća*, žele olakšati potrebnu realnost u razmišljanju pojedinih episkopata, izbjegavajući na taj način da oni svoje odgovore daju prema shemama i iz perspektiva svojstvenih pastoralu koji se drži tek čistog nauka i koji ne bi poštivao zaključke izvanredne Biskupske sinode te bi se njihovo promišljanje udaljilo od sad već naznačenoga puta.

Društveno-kulturni kontekst (br. 5-8)

- 1. Koje su inicijative u tijeku a koje se planiraju u vezi s izazovima koje obitelji nameću kulturne proturječnosti (usp. br. 6-7): inicijative usmjerene ponovnom buđenju Božje prisutnosti u životu obitelji, one kojima se nastoji odgajati i uspostaviti čvrste međusobne odnose, one koje imaju za cilj jačati socijalnu i ekonomsku politiku korisnu za obitelj, one kojima je cilj ublažiti teškoće vezane uz skrb za djecu, starije i bolesne članove obitelji, one pomoću kojih se može suočiti s određenim kulturnim okruženjem u kojeg je uključena mjesna Crkva?*
- 2. Koji se instrumenti analize koriste i koji su najvažniji rezultati vezani uz aspekte (pozitivne i negativne) kulturne i antropološke promjene? (usp. br. 5) Opaža li se među rezultatima mogućnost pronalaženja zajedničkih elementa unutar kulturnog pluralizma?*
- 3. Osim navještaja i opominjanja, koji su načini izabrani da bi se kao Crkva bilo uz obitelji u najtežim prilikama? (usp. br. 8). Koje se odgojne strategije koriste kako bi ih se preduhitrilo? Što se može učiniti kako bi se poduprlo i osnažilo vjerničke obitelji, vjerne ženidbenom vezu?*
- 4. Kako Crkva u svom pastoralnom djelovanju reagira na širenje kulturnog relativizma u sekulariziranom društvu i na to što mnogi zbog toga odbacuju modele obitelji sastavljene od muškarca i žene, sjedinjenih u ženidbenom vezu i otvorenih rađanju?*

Važnost čuvstvenog života (br. 9-10)

- 5. Na koji način i putem kojih su aktivnosti kršćanske obitelji uključene u svjedočenje novim naraštajima o rastu u čuvstvenom sazrijevanju? (usp. br. 9-10) Kako se u odnosu na te teme može pomoći u formaciji zaređenih službenika? Za kakvim se pastoralnim djelatnicima, s posebnom stručnom naobrazbom, osjeća najveća potreba?*

Izazov za pastoral (br. 11)

- 6. U kojoj mjeri i preko kojih se sredstava redoviti obiteljski pastoral obraća onima koji su se udaljili od Crkve? (usp. br. 11) Koje su smjernice djelovanja poduzete kako bi se pobudila i iskoristila »želja za obitelji« koju je Stvoritelj usadio u srce svake osobe, a koja je prisutna posebno kod mladih, pa i kod onih što žive u obiteljskom okružju koje ne odgovara kršćanskom viđenju? Na kakav odjek kod njih nailazi poslanje na koje ih se poziva? Koliko je među onima koji nisu kršteni snažna prisutnost naravnih ženidbi, također i u odnosu na želju za zasnivanjem obitelji kod mladih?*

Drugi dio

Pogled prema Kristu: evanđelje obitelji

Evanđelje obitelji, što ga Crkva vjerno čuva na tragu pisane i predane kršćanske Objave, traži da ga se u današnjem svijetu naviješta s obnovljenom radošću i nadom, pogleda neprekidno usmjerenoga prema Isusu Kristu. Poziv i poslanje obitelji potpuno se uklapaju u red stvaranja koji se razvija u red otkupljenja a kojega Koncil sažima ovakvom željom: »Sami supruzi, stvoreni na sliku Boga živoga i postavljeni u pravi red osoba, neka budu jednog srca, jedne misli, i ujedinjeni u uzajamnoj svetosti da, slijedeći Krista, koji je počelo života, postanu po radostima i žrtvama svoga zvanja i po svojoj vjernoj ljubavi svjedoci onoga otajstva ljubavi koje je Gospodin svojom smrću i svojim uskrsnućem objavio svijetu« (*Gaudium et spes*, 52; usp. *Katekizam Katoličke Crkve 1533-1535*).

U tome svjetlu pitanja koja proizlaze iz *Sinodskog izvješća* imaju za svrhu potaknuti vjerne i hrabre odgovore u pastirima i u Božjem narodu s ciljem obnovljenog navještaja evanđelja obitelji.

Pogled prema Isusu i božanska pedagogija u povijesti spasenja (br. 12-14)

Prihvativši poziv pape Franje, Crkva gleda u Krista u njegovoj stalnoj istini i neiscrpoj novosti koja i danas prosvjetljuje svaku obitelj. »Krist je 'evanđelje vječno' (*Otk 14, 6*), i 'jučer i danas isti je – i uvijek' (*Heb 13, 8*), ali njegovo bogatstvo i njegova ljepota su neiscrpnj. On je uvijek mlad i nepresušan izvor novosti.« (*Evangelii gaudium*, 11).

7. *Pogled upravljen prema Kristu otvara nove mogućnosti. »Uistinu, svaki put kada se vraćamo izvoru kršćanskog iskustva, otvaraju se novi putovi i nezamislive mogućnosti« (br. 12). Kako se koristi nauk Svetog pisma u pastoralnom radu s obiteljima? U kojoj mjeri taj pogled nadahnjuje odvažni i vjerni obiteljski pastoral?*
8. *Koje vrijednosti ženidbe i obitelji mladi i bračni drugovi vide ostvarenima u svojim životima? I u kojem obliku? Ima li vrijednosti koje se mogu istaknuti? (usp. br. 13) Koje dimenzije grijeha treba izbjegavati i nadvladati?*
9. *Koju ljudsku pedagogiju – u skladu s božanskom pedagogijom – treba uzeti u obzir kako bi se bolje shvatilo to što se traži od pastora Crkve u odnosu na rast u životu u dvoje prema budućem braku? (usp. br. 13)*
10. *Što treba činiti da bi se pokazalo veličinu i ljepotu dara nerazrješivosti, kako bi se pobudila želja da ga se živi i sve više usavršava? (usp. br. 14)*
11. *Na koji bi se način moglo pomoći u shvaćanju da odnos s Bogom omogućuje nadilaženje slabosti koje postoje i u bračnim odnosima? (usp. br. 14) Kako posvjedočiti da Božji*

blagoslov prati svaku pravu ženidbu? Kako pokazati da milost sakramenta podupire bračne drugove tijekom cijelog njihovog životnog puta?

Obitelj u Božjem naumu spasenja (br. 15-16)

Stvarateljski poziv na ljubav između muškarca i žene potpuno se uobličuje uskrsnim događajem Krista Gospodina, koji se daruje bespridržno, čineći Crkvu svojim mističnim Tijelom. Kršćanska ženidba, napajajući se na Kristovoj milosti, postaje tako put na kojemu oni koji su na to pozvani idu prema savršenstvu ljubavi, koja je svetost.

12. *Kako bi se moglo pomoći u razumijevanju toga da kršćanska ženidba odgovara izvornom Božjem planu te je stoga iskustvo punine, a nikako ograničenosti? (usp. br. 13)*
13. *Kako shvaćati obitelj kao »domaću Crkvu« (usp. LG 11), subjekt i predmet evangelizacijskog djelovanja u službi Božjeg kraljevstva?*
14. *Kako promicati svijest o misijskoj zadaći obitelji?*

Obitelj u crkvenim dokumentima (br. 17-20)

Božji narod mora bolje upoznati nauk crkvenoga učiteljstva u svom njegovom bogatstvu. Bračna se duhovnost hrani stalnim naučavanjem pastira, koji brinu o stadu, te sazrijeva zahvaljujući neprekidnom slušanju Božje riječi, sakramenata vjere i ljubavi.

15. *Kršćanska obitelj živi pred Gospodinovim pogledom punim ljubavi i u odnosu s Njim raste kao prava zajednica života i ljubavi. Kako razvijati duhovnost obitelji i kako pomoći obiteljima da budu mjesto novoga života u Kristu? (usp. br. 21)*
16. *Kako razvijati i promicati katehetske inicijative koje bi pridonijele upoznavanju i pomogle življenju crkvenog nauka o obitelji, potpomažući prevladavanje moguće razlike između onoga što se živi i onoga što se ispovijeda te promičući putove obraćenja?*

Nerazrješivost ženidbe i radost zajedničkog života (br. 21-22)

»Prava bračna ljubav uzeta je u božansku ljubav te se otkupiteljskom Kristovom snagom i spasotvornim djelovanjem Crkve usmjerava i obogaćuje, da ženidbeni drugovi budu učinkovito privedeni k Bogu te potpomognuti i ojačani u uzvišenoj zadaći oca i majke. Zbog toga se kršćanski supruzi posebnim sakramentom jačaju i takoreći posvećuju za dužnosti i dostojanstvo svojega staleža. Ispunjavajući snagom toga sakramenta svoje ženidbeno i obiteljsko poslanje te ispunjeni Kristovim duhom, koji sav njihov život prožimlje vjerom, ufanjem i ljubavlju, oni se sve više približuju svojem vlastitom savršenstvu i uzajamnom posvećenju te stoga i zajedničkom proslavljanju Boga« (*Gaudium et spes*, 48).

17. *Kojim se inicijativama pojašnjava vrijednost nerazrješivog i plodnog braka kao puta posvemašnjega osobnoga ostvarenja? (usp. br. 21)*
18. *Kako predložiti obitelj kao mjesto - koje je po mnogo čemu jedinstveno – za ostvarivanje sreće ljudskoga bića?*
19. *Drugi je vatikanski koncil izrazio poštivanje naravne ženidbe obnavljajući drevnu crkvenu tradiciju. U kojoj se mjeri u dijecezanskim pastoralima zna vrednovati također tu mudrost narodâ, kao temeljnu za kulturu i sveukupno društvo? (usp. br. 22)*

Istina i ljepota obitelji i milosrde prema ranjenim i krhkim obiteljima (br. 23-28)

Nakon što su se osvrnuli na ljepotu uspješnih brakova i stabilnih obitelji, te pohvalili velikodušno svjedočenje onih koji su ostali vjerni ženidbenom vezu premda ih je bračni drug napustio, pastiri okupljeni na Sinodi zapitali su se – otvoreno i hrabro ali ne bez zabrinutosti i opreza – kako Crkva treba gledati na katolike koji su sklopili samo civilni brak, na one koji još uvijek žive u izvanbračnim zajednicama kao i na one koji su se nakon valjano sklopljene ženidbe rastali i ponovno civilno vjenčali.

Svjesni očitih ograničenosti i nesavršenosti prisutnih u tako različitim situacijama, oci su pozitivno prihvatili stajalište na koje je ukazao papa Franjo prema kojemu »ne umanjujući vrijednost evanđeoskog ideala, s ljubavlju i strpljivošću potrebno je pratiti moguće etape rasta osoba koje se izgrađuju iz dana u dan« (*Evangeliu gaudium*, 44).

20. *Kako pomoći u razumijevanju da nitko nije isključen iz Božjeg milosrda i kako izraziti tu istinu u pastoralnom djelovanju Crkve s obiteljima, osobito s onima ranjenima i krhkima? (usp. br. 28)*
21. *Kako vjernici onima koji još uvijek nisu stigli do potpunog shvaćanja dara Kristove ljubavi mogu pokazati da ih prihvaćaju i da mogu u njih imati povjerenja, a da se pritom u naviještanju nikada ne odreknu evanđeoskih zahtjeva?(usp. br. 24)*
22. *Što se može učiniti kako bi u raznim oblicima zajednica – u kojima se mogu pronaći ljudske vrjednote – muškarac i žena uočili poštovanje, povjerenje i ohrabrenje Crkve za rast u dobru te da im se pomogne doći do punine kršćanske ženidbe? (usp. br. 25)*

Treći dio

Sučeljavanje: perspektive pastoralâ

U produbljanju trećeg dijela *Sinodskog izvješća (Relatio synodi)* važno je pratiti pastoralni zaokret čije je obrise naznačila izvanredna Sinoda, temeljene na Drugom vatikanskom koncilu i naučavanju pape Franje. Biskupske konferencije imaju zadaću dalje nastaviti tim smjerom, uključujući, onako kako misle da je najbolje, sve crkvene sastavnice kako bi ga

ostvarile u svojem jedinstvenom okružju. Nužno je učiniti sve što je potrebno kako se ne bi opet krenulo od nule već kao polazišnu točku treba uzeti ono što je na svom putu već postignuto na izvanrednoj Sinodi.

Naviještati evanđelje obitelji danas u različitim sredinama (br. 29-38)

U svjetlu potreba obitelji te istodobno mnogostrukih i složenih izazova prisutnih u našem svijetu, Sinoda je istaknula važnost novoga zauzimanja za jedno otvoreno i značenjem bogato naviještanje Evanđelja obitelji.

- 23. Kako se u obrazovanju svećenika i ostalih pastoralnih djelatnika njeguje obiteljska dimenzija? Jesu li u to uključene i same obitelji?*
- 24. Postoji li svijest da brzi razvoj našega društva zahtijeva stalnu usredotočenost na jezik u pastoralnoj komunikaciji? Kako uspješno svjedočiti veliku važnost milosti tako da se obiteljski život planira i živi kao prihvaćanje Duha Svetoga?*
- 25. Kako je u naviještanju Evanđelja obitelji moguće stvoriti uvjete da svaka obitelj bude onakvom kakvom je Bog želi te da bude društveno priznata u svome dostojanstvu i poslanju? Kakvo se »pastoralno obraćenje« i koji se daljnji koraci poduzimaju u tome smjeru?*
- 26. Promatra li se suradnja u služenju obitelji s društvenim i političkim ustanovama u svojoj važnosti? Kako se ona uistinu ostvaruje? Na kojim se kriterijima treba nadahnjivati? Koju ulogu u tome smislu mogu izvršiti obiteljske udruge? Kako tu suradnju može također potpomoći otvoreno ukazivanje na kulturne, ekonomske i političke procese koji podrivaju obiteljsko okružje?*
- 27. Kako poboljšati odnos između obitelji, društva i politike u korist obitelji? Kako promicati potporu međunarodne zajednice i država obitelji?*

Voditi zaručnike na putu pripreve za ženidbu (br. 39-40)

Sinoda je prepoznala korake koji su posljednjih godina poduzeti na planu jačanja odgovarajuće pripreve mladih za ženidbu. Međutim, istaknula je nužnost jačeg zauzimanja čitave kršćanske zajednice ne samo u pripravi već i u prvim godinama obiteljskog života.

- 28. Kako tijekom tečajeva pripreve za brak istaknuti poziv i poslanje obitelji u skladu s vjerom u Krista? Nudi li se tijekom njihovog održavanja autentično crkveno iskustvo? Kako ih osuvremeniti i poboljšati?*
- 29. Kako kateheza o kršćanskoj inicijaciji predstavlja otvorenost pozivu i poslanje obitelji? Koje se korake smatra najhitnijima? Kako iznijeti i objasniti odnos između krštenja – euharistije i ženidbe? Na koji način istaknuti katekumenski i mistagoški karakter kojega često imaju tečajevi pripreve za ženidbu? Kako u tu pripravu uključiti zajednicu?*

Pratiti prve godine bračnog života (br. 40)

30. *Vrednuju li se prikladno - kako u pripravi, a tako i u praćenju prvih godina bračnoga života - važan doprinos svjedočenja i potpore što ih mogu dati obitelji, udruge i pokreti? Koja se pozitivna iskustva mogu prenijeti na tome polju?*
31. *Pastoral praćenja bračnih parova u prvim godinama obiteljskog života – primijećeno je u sinodskoj raspravi – treba dalje razvijati. Koje su najznačajnije inicijative već ostvarene? Koji su to aspekti koje treba proširiti na župnoj razini, na biskupijskoj ili u sklopu udruga i pokreta?*

Pastoralna skrb za osobe koje žive u građanskom braku ili izvanbračnoj zajednici (br. 41-43)

U raspravi na Sinodi podsjetilo se na različitost situacija, uzrokovanih mnogobrojnim kulturnim i ekonomskim čimbenicima, praksama ukorijenjenim u tradiciji, teškoćama mladih zbog izbora koji obvezuju za čitav život.

32. *Koje se kriterije za ispravno pastoralno razlučivanje pojedinih situacija uzima u obzir u svjetlu crkvenog učenja, prema kojem su sastavni elementi braka jedinstvo, nerazrješivost i otvorenost rađanju?*
33. *Je li se kršćanska zajednica u stanju pastoralno uključiti u tim situacijama? Kako ona pomaže razlučiti te pozitivne elemente od onih negativnih u životu osoba koje žive u građanskom braku kako bi ih se usmjerilo i poduprlo na putu rasta i obraćenja prema sakramentu ženidbe? Kako pomoći onima koji žive u izvanbračnim zajednicama da se odluče na ženidbu?*
34. *Osobito pak koje odgovore dati na problematike koje proizlaze iz tradicionalnih oblika braka u etapama ili onoga dogovorenoga među obiteljima koje i dalje postoje?*

Liječiti ranjene obitelji (rastavljeni, rastavljeni neoženjeni, rastavljeni i ponovno oženjeni, jednoroditeljske obitelji) (br. 44-54)

U sinodskoj je raspravi istaknuta potreba za pastoralom koji će se voditi *umijećem praćenja* dodajući »našem koraku ozdravljajući ritam bliskosti, s pogledom punim uvažavanja i suosjećanja, koji istovremeno liječi, oslobađa i ohrabruje u promišljanju kršćanskoga života« (*Evangelii gaudium*, 169).

35. *Je li kršćanska zajednica spremna voditi brigu o ranjenim obiteljima kako bi im pomogla iskusiti Očevo milosrđe? Što učiniti kako bi se uklonili društveni i ekonomski čimbenici koji*

ih često uvjetuju? Koji su koraci učinjeni i koje tek treba poduzeti kako bi se osnažilo takvo djelovanje i misionarska svijest koja ga podupire?

- 36.** *Kako promicati utvrđivanje zajedničkih pastoralnih smjernica na razini partikularnih Crkava? Kako u vezi s tim razviti dijalog među različitim partikularnim Crkvama 'cum Petro e sub Petro'?*
- 37.** *Kako postupke za proglašavanje ništavnosti braka učiniti dostupnijima i lakšima, po mogućnosti besplatnima? (br. 48)*
- 38.** *Sakramentalni pastoral za rastavljene i ponovno oženjene osobe treba daljnje produbljivanje, uzimajući u obzir također pravoslavnu praksu te imajući pred očima »razliku između objektivnog stanja grijeha i olakotnih okolnosti« (br. 52). Koji su ciljevi prema kojima treba ići? Koji su mogući koraci? Koji su prijedlozi za uklanjanje onih vrsta zapreka koje nisu obvezne ili nisu nužne?*
- 39.** *Omogućuju li sadašnji propisi davanje valjanih odgovora na izazove koje postavljaju miješani i interkonfesionalni brakovi? Treba li voditi računa o nekim drugim elementima?*

Pastoralna skrb za osobe istospolne orijentacije (br. 55-56)

Pastoralna skrb za osobe s homoseksualnim sklonostima postavlja nove izazove, koji proizlaze također i iz načina na koji se danas u društvu uređuju njihova prava.

- 40.** *Kako kršćanska zajednica pastoralno brine o obiteljima u kojima ima osoba s homoseksualnim sklonostima? Izbjegavajući svaku nepravednu diskriminaciju, na koji se način moguće brinuti za osobe u tim situacijama u svjetlu evanđelja? Kako im predložiti ono što je u skladu s Božjom voljom s obzirom na njihovu situaciju?*

Prenošenje života i izazov pada nataliteta (br. 57-59)

Prenošenje života je temeljna sastavnica poziva-poslanja obitelji: »U dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života, što valja smatrati njihovim osebujnim poslanjem, supruzi znaju da su suradnici ljubavi Boga Stvoritelja i takoreći njezini tumači« (*Gaudium et spes*, 50).

- 41.** *Koji su najznačajniji koraci poduzeti kako bi se uspješno naviještala i promicala otvorenost životu te ljepota i ljudsko dostojanstvo majčinstva i očinstva u svjetlu primjera *Humanae vitae* blaženog Pavla VI? Kako unaprjeđivati dijalog s biomedicinskim znanostima i tehnologijama tako da se poštuje ljudska ekologija rađanja?*
- 42.** *Velikodušno majčinstvo/očinstvo trebaju ustanove i sredstva. Živi li kršćanska zajednica stvarnu solidarnost i supsidijarnost? Kako? Je li hrabra u predlaganju valjanih rješenja i na*

društveno-političkoj razini? Kako ohrabrivati na posvajanje i udomljavanje kao uzvišeni znak plodne velikodušnosti? Kako promicati brigu o djeci i njihovo uvažavanje?

43. *Kršćanin živi majčinstvo/očinstvo kao odgovor na poziv. Ističe li se u katehezi taj poziv u dovoljnoj mjeri? Koji se pripremni tečajevi nude kako bi taj poziv doista upravljao savjestima supružnika? Postoji li svijest o teškim posljedicama demografskih promjena?*

44. *Kako se Crkva bori protiv rane pobačaja promičući djelotvornu kulturu života?*

Izazov odgoja i uloga obitelji u evangelizaciji (br. 60-61)

45. *Roditeljima nije uvijek lako ostvarivati svoje odgojno poslanje: nailaze li na solidarnost i potporu u kršćanskoj zajednici? Koji se formacijski tečajevi nude u tome smislu? Koje korake treba poduzeti kako bi se i na društveno-političkoj razini priznala odgojna zadaća roditelja?*

46. *Kako kod roditelja i u kršćanskoj obitelji promicati svijest o obvezi prenošenja vjere kao unutarnje dimenzije samoga kršćanskog identiteta?*